

Mukaddeslik hakynda bir kyssa / hekaýa

Category: Hekaýalar, Kitapcy

написано kitapcy | 24 января, 2025

Mukaddeslik hakynda bir kyssa / hekaýa MUKADDESLIK HAKYND A BIR KYSSA

“Tamdyra–kakaňdyr,

Tamdyr hem–ejeň”.

Kerim Gurbannepesow

Otuz birinji mehanizmleşdirilen göçme kolonnasynyň tejribeli traktorçysy, Durdymyrat Annaýew bu gün—birinji sentýabrda, işe adatdakysyndan gijä galyp geldi. (Ol düýn iş tamamlanyp öýüne gaýdyp barýarka, başlygyna ertir birneme gijä galjakdygyny duýdyryp gidipdi.) Keýpi kök Durdymyrat edaraň derwezesinden girip barýarka, derwezebana uzakdan elini galgadyp gygyrды:

–Agageldi aga, salawmaleýkim!

–Waleýkimessalam! Durdy, näme bu gün gijä galypsyň-la, eýgilikmi!?

–Agtyjagymy mekdebe eltip gaýtdym. Ol bu gün birinji synpa gidýär –diýip, hiňlenip barşyna, edaraň işgärleriniň biriniň egnine dostlarça kakayp goýberdi-de, oňa ýüzlendi:

–Bu gün futbol göreris-ä?!

–Elbetde.

–Näçe?

–Iki-iki. A sen?

–Iki nol. Haýsysy?

–Elbetde, “Spartak”.

–Hany, görübereris–diýip, Durdymyrat badyny saklaman, dispetçeriň otagyna girip gidýär.

–Akja jan, jigim salam! –diýip, Durdymyrat birtopar resminamalary agdaryşdyryp oturan kätip gyzyň gabat garşysyna geçip oturdy-da, ýylgyryp, soragly nazaryny oňa dikdi.

–Salam, Durdymyrat aga! –diýip, Akja Durdymyrada ýol hatyny uzadyp durşuna: –Durdymyrat aga bu gün gijä galypsyňyz-la?!

–Agtyjagym, Şirin jan şu gün birinji synpa gatnap başlady, şony mekdebe eltip gaýtdym.

–Siziň agtygyňyzam barmy?!

–Hawa-la, Akja jan, birem däl, köpeldik. Gyzlam “goşunlary” bilen gezmäge gelenlerinde, agtyklam öýi göçürýäler. Şirin jan: “Ata meni mekdebe sen äkidäý-dä” diýip, özelenip duransoň, razy bolmaly boldum-da. Bu gün men nirä gitmeli?

–diýip, Durdymyrat Akjanyň elindäki ýol hata nazaryny aýlap sorady.

–Ýedinji gurluşyk meýdançasyna. O taýda Size gurluşygyň proraby garaşýandyr.

Durdymyrat dispetçeriň otagyndan çykyp: “Gumly gelin, gumly geli-i-in, Çep ýañagy meňli gelin” diýip hiňlenip barşyna, saryja “MMZ” buldozerine tarap yöneldi.

Durdymyrat täze gurulýan ýaşaýaýş jaýlaryň biriniň böwrüne “Moskwa Olimpiada-80” ýazgylý jaýyň kölegesinde saklanyp, gurluşygyň ýolbaşçysyna garaşdy. Prorab gelip, gyssanmaç saglyk-amanlyk soraşyp bolansoň:

–Annaýew! An-ha, ho-ol jaý bir hepdeden tabşyrylýar. Çagalar oýnar ýaly soň öňündäki meýdançany arassalap tekizlemeli, gazyk kakylp bellik edilendir. Saňa bir salkyn iş bor, dynansoň habar edersiň–diýip, zyndan gelen maşyna münip gitdi.

Durdymyrat gulaklaryny pamyk bilen dykyşdyrp, gür haşal ot basyp giden meýdançaň bir çetinden girdi. Adam boýy bolup giden ýylgynlary, syrkynlary düýbi bilen goparyp kakylan gazyklaryň çäginden çykaryp başlady. “Gowydygyny! Arassa meýdan–demir-semir, daş-paş yok eken”diýip, öz ýanyndan begenip işläp ýörşüne, öňünden, göwresi şylhasy çykan brezent bilen örtülen; agzy, faner bölegi bilen ýapylyp, onuň üstüne kelem ýaly daş goýulan köne tamdyr çykdy. Onuň ýerdeşiklerini mör-möjek girmez ýaly ýarty kerpiç bilen baglapdyrlar. Daşky diwarynyň saman gatyşykly suwagynyň käbir ýerleriniň ygala oýulan ýerinden gyzylymtyl-sary kerpiçleriň sudurlary mese-mälim bildirip durdy. “Bu ýerden adamalaryň göçüp gidenlerine

birnäçe ýyl geçipdir” diýip, Durdymyrat işini dowam etdirdi: tamdyryň daş-töweregini haşal otlardan emay bilen arassalap, meýdançany mazaly tekizläp dynýança, Gün günorta boldy. Ol öýünden getiren naharyny alyp, buldozeriň kölegesine geçip günortanlygyny edinmäge oturdy. Daň bilen termosada demlenen gyzylymtyl owuşginli çayyna, galanja bir bölejik nany batyryp iýip oturyşyna, uruş ýyllaryna gabat gelen çagalyk döwri ýadyna düşdi.

Urşuň ilki aýlary çörek gyt bolmasa-da, bolçulyk ýokdy, ýöne gýş golaýladygyça açlyk ýakynlaşyp başlady. Unuň garasyndanam, agyndanam maşgalaň jan sanyna düşýän paýyny berip başladylar. Obaň ammarynyň töweregi mydama märekelidi: adamlar daň bilen turup unuň nobatyna ylgaýardylar. Birnäçe aýdan soň unuň ýerine bugdaý paýlap başladylar—indi mähelle haraza süýşdi: her kim bir-iki kilo bugdaýjygyny kilwana tabşyryp, ýerine soňa düşýänje un alyp gaýdýardy. Bugdaý hem umman däl, ol hem paýawlap başlady—birde bugdaý paýlansa, birde arpa bererdiler, olaryň hem möçberi her aýda kemelip barýardy. Ýel degirmenem bir gün işlese, şemalsyz-ýelsiz günler işlänok—adamlar ýygşyryp goýanja degirmen daşlaryny çykardylar...

Üwelen undan bir urbalyk hem galanokdy. Her öý bir, ýa iki tegelek çörek bişirer: aýallar belleşilen gün tamdyra ot goýberip, her kim öz çöregine bellijegini goýar—da, bilelikde yapyp goýbererler. Çörek gyzarýança olar derdinişip, içlerini döküşerler. Ikinji tapgyra ýapmaga hamyr ýok. Tamdyryň galanja howrynyň hözirini Kakaly ussa görýär.

Fronta giden erkeklerden ýalňyz ýeke galan, hataryň ýaşulysy, dutar ussasy Kakaly aga: “Gelinler indä-hä boluşandyrlar” diýip, gapaklyk tagtalary goltuklap, entek öýden çykmanka sesli ardynjrap, tamdyra tarap ýönelýär. Gürrüňe gyzyşan gelinler iň soňky gezek “hyşy-wyşy” edişip, howlukmaç, ýaşmaklaryny dişleşip, gyzyşan çöreklerini saçaklaryna dolap, derrew dargaýarlar. Kakaly aga tagtalaryny tamdyra salmanka kesewiň ujy bilen olaryň ýüzüne atanak çeker. Atanaksyz tarapyny tamdyryň diwaryna söýäp, atanakly ýüzüni köze tarap öwürip goýar. Indiki gezek tamdyr gyzanda bolsa tagtanyň beýle ýüzüne atanak çyzar. Şeýdip, tamdyryň ýyllysy gidýänçä,

gezekli-gezegine, goňras reňke öwrülyänçä–gapaklyga ýaraýança dört-bäş gezek bişirer. Kakyp görer, pitikläp görer, ysgap görer, ahyrynda öz ýanyndan hoşal bolup: “Indä-hä bir çene baryberipdir” diýer.

Bir sapar Durdymyrat oğlanlar bilen “gizlenpeçek” oýnap ýörkä, tamdyryň içine girip gizlenipdi. Muny gören enesi, ertesi ýanyna çagyryp: “Oglum, tamdyryň içine diňe oňa suwag edilende girilýändir, özge wagt onuň içine girmek külli günädir. Entegem, Kakaly kakaň görmändir, gören bolsa ýenjerdi” diýipdi. Kakaly agaň ýüzi hyrsyzragam bolsa, çaga şarpyk çalan adam däl. Onuň öýlän, tamyň kölegesinde ymyzganaýmasy bar. Daşarda oýnap ýören çagalar säwlik bilen, “dapadaňlaşyp”, ukusyny bozaýsalar: “Haý, peläketler” diýip, gapdalynda ýatan uzyn tut çybygy takyr ýeri saýgylap goýbär. Duýdansyz çykan şarpylda oğlanlar zym-zyýat bolarlar.

Tamdyr suwamak nobaty Durdymyratlara ýetende, enesi bilen haşarçylaryň Akýapdan gazyp çykaran toýun gatşykly raýyşyndan bir araba gum getirip tamdyryň ýanyna döküpdiler. Gabarasy müçeräk adam tapylmansoň, tamdyryň içini suwamagy Durdymyrada ynanypdylar. Ol şykgy gatşykly, “ýagly” palçygy ilki eli bilen suwap, soňra aýnadöwük bilen ýylmady. Derläp, süllümbaý bolup daşyna çykanda günorta bolupdy. “Iş bitirdiň oglum, taňryýalkasyn! Galanyny özüm ederin, bar indi dynjyňy alay!” diýip, enesi eliniň aýasyna suw çalyp, tamdyryň erňegini mazaly suwap, ýylmady. Onýançä, Durdymyrat guýudan bir bedre suwy galan gumuň üstüne guýup, kepjesi bilen garyşdyrды-da, enesine daşky diwaryň palçygynyň taýynlygyny habar berdi. Günüň ýalynyna jaýryk atmaz ýaly, tamdyryň daşyny, saman goşulan laý bilen ikindiden soň suwadylar. Tamdyryň suwagy gurap berkeýänçä, iki-üç gün gowurga ýa köje bilen iýmitlenmeli boldylar. Ana, indi bolsa her öýe bir tamdyr, obaň ortasynda bolsa küre bar. Kösenip, odun çöpläp ýörmeli däl–tebigy gaz gije-gündiz paglap ýatyr.

Durdymyrat oý-hyýalyyna batyp otyrka, buldozeriň tigirine ýaplanyp irkilipdir. Ony ukudan prorabyň sesi oýardy:

–Annaýew, nätdiň, işiňi dyndyňmy?

–Hawa başlyk, aýlanyp göräýiň.

–Aýlandym, gördüm. Tamdyry nä, tekizlemänsiň?

Durdymyrat näme jogap gaýtarjagyny bilmän, ýüzüni aşak sallady we tutuk sesi bilen:

–Aý, başlyk, durubersin-le... Şu wagta çenli durupdyr-a, oň hiç kime azary ýog-a.

– O nähili “durybersin” ?! Bu ýer çagalaň oýnaýan meýdançasý bolmal-a. Onsoňam, ol köne tamdyr, çala itekleseň ýykyljak.

–Başlyk, başarmadym. Bognum ysanok...

–Sen öz akylyňdamy? –diýip, prorab gyzaryldy–Birden çagalaň biri tamdyra girse, ol hem üstüne opurylaýsa, prokuroryň ýanyna gatnarmyň? Bar, derrew tekizle! Meň nahar wagtym boldy, öýleden soň ho-ol jaýyň öňüne bararsyň–diýip, elini salgady-da, maşynyna münip gitdi.

Durdymyrat eginlerini sallap, maşynyň tozanyny synlap bolansoň, lapykeç nazaryny tamdyra tarap öwürdi. Köne tamdyr birden, birhili, Günüň howruna tolkun-tolkun bolup, “bugaryp”, salgyma öwrüldi. Durdymyrat köne tamdyryň ýerine enesiniň namaz okap oturanyny gördi-de, doňup galdy, şol doňnaradaşlygyna-da ysgynsyz ädimleri bilen iki gözünü tamdyrdan aýyrman oňa tarap yöneldi. Namaz okap oturan enesiniň şekili ýene-de tolkun atýan salgyma dönüp, bili kendir guşakly, eli saman garylan laý bilen tamdyryň daşyny suwap duran enesiniň şekilini görüp, tamdyra ýakynlan-da, enesi bir söz hem aýtman, edil bugdaýyň maýsasyny duýdansyz gelen ýel yraýan ýaly jadyly owsun atyp, dik asmana uçup gitdi. Ol bu hadaysaň hyýalydygyna düşünse-de, enesi bilen kelim söz alyp ýetişmedigine gynandy, tamdyryň öňünde dyzyna çökdi. Ol kellesindäki bulaşyk pikirlerden ünsüni sowjak bolup, ýagyş-ýagmyryň, ýeliň, Günüň şöhlesiniň persala edip, sypallary syh-syh bolan tamdyryň böwrüni sypalap, pessaý sesi bilen:

–Men seni gorap bilmedim, meni bagyşla, gadyrdanym... –diýdi-de, ýerinden turup, tamdyryň gapagyny galdyrdy. Tamdyryň içine göz aýlady: ýeriň yzgaryna gatap galan kül, kömüre öwrülip gidipdir; her ýerde-her ýerde gamyşyň baldaklary çeträp çykyp başlapdyr...

Durdymyrat tamdyryň gapagyny ýapmanka, ýyllaryň dowamynda,

ýylgynyň, ýandagyň, gowaçaň alawyna kerpije öwrülip giden, tamdyryň erňegindäki gopjak-gopjak bolup duran, el ýaly kesegi goparyp aldy-da, jübüsine salyp, buldozerine tarap ugrady. Buldozerini otlap, prorabyň görkezen jaýyna tarap yöneldi.

Ýarym sagat geçmänkä, tozanyny zyndan ýetdirmän, tüweleý ýaly atylyp, prorabyň maşyny göründi. Ol buldozere on-on baş metr ýetmän, sakga durdy. Maşynyň duraryna mähetdel prorab, haýdap ýöräp gelşine, gyryljak sesini bölüp-bölüp, Durdymyrada azgyryldy:

–Annaýew, sen näme...Sen näme buýrylan işi ýerine ýetirmänsiň? Temmi alasyň gelýärimi?!

–Başlyk, men şol işi başaramok.

–Ýolbaşçylaň buýrugyny inkär edýäň-dä?! –diýip, Durdymyradyň alkymyna gelip, sesiniň badyny gowşadyp, hetjikledi:

–Başarmasaň, başarjagy taparys. Häziriň özünde edara dolan-da, açary nobatça tabşyr! Ertir uly başlygyňkyda duşuşarys.

Ertesi, ir bilen “irki meýilleşdiriş” tamamlanan badyna:

–Annaýew Durdymyrat uly başlygyň ýanyna barmaly–diýip iki gezek selektordan dispetçeriň sesi ýaňlandy.

Durdymyrat günortanlyk nahary bilen termosyny girelgedäki garawula tabşyryp, üsti-başyny synlap, edaraň howlusyndaky ýeke-täk iki gat jaýa tarap yöneldi. Kätip gyz bilen salamlaşyp, gözünü uly başlygyň otagyna ümledi. Kätip oňa:

–Jumadurdy Hydyrowiçiň ýanynda adam bar. Orunbasaryň ýanyna baraýyň–diýip, “Baş inžener” ýazgyly gapa nazaryny sowdy.

Durdymyrat uludan demini alyp, gapyny kakdy. Baş inžener, Annageldi Baýramdurdyýew, Durdymyrat bilen ýaşytdaş hem bileräk işe başlansoňlar, olar kesekileriň ýanynda bir-birine “siz” diýip ýüzlenselerem, ikiçäk galanlarynda “sen” diýip gepleşýärdiler. Olar saglyk-amanlyk soraşansoňlar, baş inžener Durdymyrady boýdan-başyna synlap:

–Näme how, sen buýrugy ýerine ýetireňok? Saňa gelişmeýän häsýet-le, bu!

Durdymyrat berilen soraga jogap gözleýän ýaly, bir nokada nazaryny dikip oturşyna, bir haýukdan soň öz-özi bilen gürleşýän ýaly gözlerini bir nokada dikip, gürrüň berip başlady:

–Häzir näçe ýaşymdadygym doly hakydamda däl. Mekdebe-hä gatnaýadym–ýa birinji, ýa ikinji synp bolaýmasa. Obamyzyň oglanlary bilen “gizlenpeçek” oýnap ýörşümize Gün ýaşyp, garaňky gatlyşyp başlady. Iň soňky gizlenip galan iki sany oglany gözläp ýörşüme, örän tanyş, süýji, mylaýym ys burnuma urdy. Ol ys ýaňy tamdyrdan çykan melemysyk bugdaý nanynyň ysydy. Ol ys meni özüne bendi edip, edil magnit çeken ýaly özüne çekdi. “Ajyň aňy bolmaz” diýleni, –erksiz aýaklarym özlerijik Atda amarçylara eltdi. Gapyny nädip açanymy bilemok, ýöne hemme hadysa edil dumanyň içinde ýaly bolup geçdi. Atda ammarçy maşgalasy bieln agşamlyk naharyny iýip otyr ekenler. Gapböwürde bolsa saçagyň üstüne bir tamdyr nany serip goýupdyrlar. Men nazarymy şöhle saçýan çöreklerden öwrüp bilemok, hamala maňa birtopar tegelek ýüzli owadan gyzlar ýylgyryp bakýan ýalydy. Olaryň nury gözlerimi baglap, hoşboý ysy demimi tutypdy. Men gultunyp durşuma öý eýelerine salam bermegi hem unudypdyryn. Uruş turaly bäre, asla, munuň ýaly çörege dişimiz degmese näme! Ünsümi ammarçyň aýaly, Oguljahan gelneje bozdy: “Sen kimiň ogly?”, “Atamyradyň”. “Adyň näme?”, “Durdymyrat”. “Ajykdyňmy oglum?” Men doňup durşuma dilim tutyldy, zordan tüýküligimi ýuwutdym. Oguljahan gelneje ýarty tegelek nandan kepgir ýalysyny döwdi-de: “Me hanym! Ýöne hiç kime görkezmegin we hiç ýerde Atda kakaňlarda nan iýeni gürrüň edip ýörmegin, balam!” diýip sargady.

Men çöregimi goltugyma gysyp durşuma, Oguljahan gelnejäň mähirli ýüzüne seredip, çalarak başymy atyp, sessiz wada berdim. Ýolda, öýe gelýänçäm, myssyjak çöregi çürtüp-çürtüp gutarypdyryn, öýmüze ýakynlaşamda aç ejem bilen enem ýadyma düşdi... Ertesi ejeme bolan wakany gürrüň berdim we Atda ammarçylara söz berenimi özelenip-özelenip düşündirdim, ejem hiç ýerde, hiç kimiň dil ýarmajygyny wada berdi...

Soň-soňlar, uruş gutaryp, bol-elinlik başlansoň, oba adamlarynyň gürrüňlerinden eşitdik: gündiz gapysyndan gulp asylgy garaöýüň ortarasynda gurnalan tamdyrda agşamlaryna, iliň aýagy ýygnanasoň ot goýberip, çörek bişirýän ekenler. Oguljahan gelnejäň dadyran bir döwüm çöregi meniň açlykdan heläk bolmazlygyma azda-kände nepi degen bolmagy mümkin. Ýöne,

Atda ammarçyň men ýaly çagaň sözünde tapyljagyna ynanyp, töwekgelçilk edenine, men şu günler hem haýranlar galýan–diýdi-de, dymdy.

Baş inžener, Durdymyrazyň “kyssasyny” entek tamamlamandygyny aňyp, sesini çykarman, ünsli nazaryny oňa dikip otyrды. Durdymyrat misli ukudan oýanan ýaly, geňirgenip, daş-töweregini synlady, Geleli bári sarsman oturşyndan birneme gobsundy-da, uludan demini alyp, müýnli ýaly baş inženere öwrüldi. Baýramdurdyýewiň asuda keşbini görüp rahatlandy-da, gürrüňini dowam etdi:

–Düýn bolsa, köne tamdyryň başynda enemiň namaz okap oturanyny gördüm–diýende, baş inžener geňirgenip, Durdymyrada çişerildi, ýöne onuň sözünü bölmedi,–Ýeňsesinden seretseň Oguljahan gelnejä meňzeýär, gapdalyndan bolsa–eneme... Birden tüweleýe meňzeş duman gelen ýaly boldy, gözüm gamaşýamyka diýip, gözlerimi owkaladym, bir seretsem enemiň ýerine meň ýykmalý tamdyrym dur...

Ara dymyşlyk aralaşdy. Birnäçe minutdan soň, baş inžener:

–Näme diýsene, şepe! Buýrylan işi ýerine ýetirmänligiň üçin saňa temmi bererler. Düşündirişiňi ýaz!–diýip, bir tagta kagyz uzatdy.

Durdymyrat howlukman düýnki buýrylan işi doly ýerine ýetirmänligi barada ýazan düşündiriş hatyny baş inženere uzatdy.

–Men gidibereýinmi–diýip, Durdymyrat ýerinden turdy.

–Hawa. Işgärler bölümine bar, şo taýda saňa düşündirerler–diýip, baş inžener “gidiber” diýen manyda elini salgady. Durdymyrat gapa ýönelende, –Ýogsa-da, hany birje minut aýk çeksene! –diýip, tahylyndan bir tagta kagyz çykaryp, stola oklap goýberdi-de: –Otur!–diýdi. Soň:–“Ýarawsyzlygym sebäpli, bir aýlyk möhlet bilen slesarlyga geçirmegiňizi haýyş edýärim” diýip, uly başlygyň adyna arza ýaz! Men başlyga düşündirerin–diýip, Durdymyrazyň ýap-ýaňy ýazan “düşündiriş hatyny” ýyrtyşdyryp, zibil salynýan sebediň içine oklady.

Durdymyrat arzasyny ýazyp, baş inženere tarap süýşürdi, “Sag bol” hem diýmäni ýadyndan çykaryp, ýerinden turup, gapa yöneldi. Gapyň tutawajyna elini ýetirende, baş inžener

ýerinden turup:

–Näme diýsene, dostum! Menem şol işi başarmazdym...–diýdi.

Durdymyrat her gün ir bilen işe gelende, buldozeriniň “egnine” kakyp: “Bir aý gaýrat et, gardaş! Soň ýene-de ikimiz bileje işläris!” diýip, hem oňa, hem özüne teselli berýär. Soňra: “Dört örümniň birin çözläp, barmajygna sorap durka” diýip hiňlenip, ussahana geçip gidýär.

Kakajan Balkanow.

noýabr 2020 ý. Hekaýalar